כיתה א' | הלכה ומועדים · חמ"ד | נושא 3 מתוך 17 | תשרי | 45 דק'

יום כיפור: אומרים סליחה ומתחילים מחדש

יום כיפור לכיתה א': מה זו תשובה, איך מבקשים סליחה, מנהג הכפרות, ממה נמנעים ביום הקדוש ולמה לא נועלים נעלי עור.

📚 בהתאם לתוכנית הלימודים

לפי תוכנית הלימודים בדינים של משרד החינוך לחמ"ד, **כיתה א'**, הנושא "יום כיפור": תשובה, כפרות, הגבלות על אכילה ושתיה, נעילת הסנדל

נושא בתוכנית	איפה זה בערכה
תשובה	שאלה גדולה, הלכות 1-2, סיפור, פעילות מדרגות התשובה, שקופיות 2-3
כפרות	הלכה 3, הסבר 3, שקופית 4
הגבלות על אכילה ושתיה	הלכות 4-5, הסבר 4, שקופית 5
נעילת הסנדל	הלכה 6, משחק איזו נעל, דף עבודה משימה 2, שקופית 6

המקור: תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב, מרחב פדגוגי, משרד החינוך. בכיתות א-ב לומדים מחוברות ודפי עבודה של המורה, ולכן הערכה בנויה סביב דפים מוכנים להדפסה.

🧰 הערכה הקבועה של הנושא

1. מערך שיעור מלא למורה (בעמוד הזה)
2. מצגת קצרה לכיתה, מנוקדת
3. דף עבודה לתלמיד: ניקוד מלא ואותיות גדולות
4. תפזורת עם מחוון
5. בוחן 10 שאלות (100 נקודות) עם מחוון

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יסבירו מה זו תשובה בשלושה צעדים: מבינים, מתחרטים, מתקנים.
- התלמידים יכירו את מנהג הכפרות בערב יום כיפור, וידעו שהכסף ניתן לצדקה.
- התלמידים ידעו שהמבוגרים לא אוכלים ולא שותים ביום כיפור, וילדים קטנים אוכלים כרגיל.
- התלמידים יכירו את מנהג נעילת הסנדל: לא נועלים נעלי עור.

❓ השאלה הגדולה

אֵיךְ מְתַקְּנִים מַשֶּׁהוּ שֶׁקִּלְקַלְנוּ?

כל ילד מכיר את הרגע שבו שבר משהו או פגע בחבר. השאלה מעבירה את התשובה מרעיון גדול לכלי שימושי: מבינים, אומרים סליחה, מתקנים.

🧪 פתיחה

מביאים דף לבן מקומט ודף לבן חלק. מראים את המקומט ושואלים: מה קרה לדף? מיישרים אותו יחד ביד. אומרים: ביום כיפור אנחנו מבקשים מה' שיעזור לנו להתחיל שוב כמו דף חלק. מניחים את הדף החלק על השולחן ליד הדף המיושר.

📖 הסבר למורה

יום כיפור חל בעשרה בתשרי, והוא היום האחרון של עשרת ימי תשובה. זה היום הקדוש ביותר בשנה. בתורה נאמר שביום הזה ה' מכפר על חטאינו ומטהר אותנו. ה' סולח למי שעושה תשובה באמת.

תשובה פירושה לחזור לדרך הטובה. לילדים מציגים שלושה צעדים: מבינים שעשיתי משהו לא טוב, מצטערים ואומרים סליחה, ומחליטים לא לחזור על זה. יום כיפור מכפר על מה שבין אדם למקום. על מה שעשינו לחבר צריך קודם לבקש ממנו סליחה, ולכן נוהגים לפייס זה את זה בערב יום כיפור.

בערב יום כיפור יש נוהגים לעשות כפרות. יש נוהגים בתרנגול, ויש נוהגים בכסף. מסובבים את הכסף מעל הראש, אומרים נוסח קצר, ונותנים את הכסף לצדקה. הרעיון: הצדקה והמעשה הטוב עוזרים לנו לחזור בתשובה. כל קהילה לפי מנהגה, ויש קהילות שלא נוהגות בזה.

ביום כיפור נמנעים מחמישה דברים. המרכזי לילדים הוא אכילה ושתייה: המבוגרים צמים מהשקיעה בערב עד צאת הכוכבים למחרת, בערך עשרים וחמש שעות. ילדים קטנים אוכלים ושותים כרגיל. חולה שואל רב ורופא. בערב יום כיפור מצווה לאכול ולשתות היטב, וסעודה מפסקת היא הסעודה האחרונה לפני הצום.

דבר נוסף שנמנעים ממנו הוא נעילת הסנדל: לא נועלים נעליים של עור. נועלים נעלי בד, גומי או פלסטיק. גם ילדים נוהגים לא לנעול נעלי עור. אפשר להבחין לילדים בין נעילת הסנדל, כלומר נעילת נעליים, לבין תפילת נעילה, התפילה האחרונה של היום, ובסופה תוקעים בשופר.

נוהגים ללבוש לבן ביום כיפור, בתפילת כל נדרי מתחילים את היום, ובבית הכנסת מתפללים כל היום. גם ילדים יכולים להשתתף: לבוא לנעילה ולשמוע את השופר בסוף הצום.

⚖️ מה לומדים בכיתה א': ההלכות

1. **עושים תשובה:** מבינים שטעינו, מצטערים, אומרים סליחה ומחליטים לא לחזור על זה. ה' סולח למי שחוזר בתשובה. (רמב"ם, הלכות תשובה, פרק ב)

2. **מבקשים סליחה מחברים:** יום כיפור לא מכפר על מה שעשינו לחבר עד שנבקש ממנו סליחה. ומי שמבקשים ממנו סליחה, סולח בלב שלם. (משנה יומא ח, ט; שולחן ערוך, הלכות יום הכיפורים)
3. **כפרות:** בערב יום כיפור יש נוהגים לעשות כפרות בכסף ולתת אותו לצדקה. יש נוהגים בתרנגול. כל קהילה לפי מנהגה. (שולחן ערוך ורמ"א, אורח חיים תרה)
4. **לא אוכלים ולא שותים:** המבוגרים צמים מהערב עד צאת הכוכבים למחרת. ילדים קטנים אוכלים ושותים כרגיל. (שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות יום הכיפורים)
5. **אוכלים לפני הצום:** בערב יום כיפור מצווה לאכול ולשתות. הסעודה האחרונה לפני הצום נקראת סעודה מפסקת. (שולחן ערוך, אורח חיים תרד)
6. **נעילת הסנדל:** ביום כיפור לא נועלים נעלי עור. נועלים נעלי בד, גומי או פלסטיק. גם ילדים נוהגים כך. (שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות יום הכיפורים)

כל קהילה נוהגת לפי מנהגה ולפי פסיקת רבה.

📜 פסוקים לשיעור

כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה'

(ויקרא טז, ל; נבדק מול מכון ממרא)

הפסוק שמסביר מה מיוחד ביום: ה' מכפר ומטהר. מחברים לדף הלבן מהפתיחה.

שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ

(הושע יד, ב; נבדק מול מכון ממרא)

פסוק קצר על תשובה; אומרים אותו יחד ומסבירים ששובה פירושו חזור.

📚 סיפור לקריאה בקול

בַּהַפְסָקָה יֶלֶד אֶחָד חָטַף דַּבּוּר מֵחָבֵר שֶׁלּוֹ.

הֶחָבֵר נָפַל, וְהַבֶּרֶךְ שֶׁלּוֹ נִשְׂרְטָה.

הַיֶּלֶד רָאָה אֶת הֶחָבֵר בּוֹכֶה.

הַלֵּב שֶׁלּוֹ הִרְגִּישׁ כָּבֵד וְעָצוּב.

בָּעֶרֶב אִמָּא סִיפְּרָה: מָחָר עֶרֶב יוֹם כִּיפּוּר.

זֶה יוֹם שֶׁבּוֹ אוֹמְרִים סְלִיחָה.

בַּבּוֹקֶר הַיֶּלֶד נִיגַּשׁ לֶחָבֵר.

הוּא אָמַר: סְלִיחָה, אֲנִי מִצְטַעֵר מְאוֹד.

מֵהַיּוֹם אֲנִי אֶחַכֶּה לַתּוֹר שֶׁלִּי.

הֶחָבֵר חִיֵּךְ: אֲנִי סוֹלֵחַ לְךָ, בּוֹא נְשַׂחֵק.

שאלות על הסיפור:

1. מה הילד עשה, ואיך הרגיש אחרי זה?
2. מה הילד אמר לחבר, ומה הוא החליט לעשות מעכשיו?
3. איך הרגיש החבר כשהילד ביקש סליחה?

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: הדף המקומט והדף החלק (4 דקות)
2. סיפור: קריאה ושלוש שאלות (7 דקות)
3. הסבר: תשובה, כפרות, צום ונעלי עור, עם שקופיות 1-6 (10 דקות)
4. פעילות: מדרגות התשובה (8 דקות)
5. משחק: איזו נעל אפשר לנעול ביום כיפור (5 דקות)
6. דף עבודה: ארבע המשימות (8 דקות)
7. סיכום: אומרים יחד שובה ישראל ומאחלים גמר חתימה טובה (3 דקות)

🎲 פעילות: מדרגות התשובה

מה מכינים: שלושה דפי בריסטול בצבעים שונים עם המילים הבנתי, אמרתי סליחה, תיקנתי; נייר דבק כרטיסי מקרים מוכנים.

1. מדביקים על הרצפה שלוש מדרגות נייר: הבנתי, אמרתי סליחה, תיקנתי.

2. המורה מספרת מקרה קטן, למשל: שפכתי צבע על הציור של חבר.
3. ילד אחד עולה מדרגה אחרי מדרגה ואומר מה הוא עושה בכל שלב.
4. הכיתה מציעה דרכים לתקן, למשל: לעזור לצייר מחדש.
5. חוזרים עם עוד שני מקרים וילדים אחרים.

משחק תנועה / שיר: איזו נעל? המורה מראה תמונות או נעליים אמיתיות: נעלי עור, נעלי בד, כפכפי גומי, מגפיים. על נעל שמותר לנעול ביום כיפור הילדים מרימים יד, ועל נעל עור הם מניחים את הידיים על הרגליים.

🤝 התאמה לכל התלמידים

תמיכה: לילדים שעוד לא קוראים משתמשים בתמונות של נעליים ושל אוכל, ומקריאים כל משימה. בפעילות הם יכולים להצביע על המדרגה במקום לדבר.

אתגר: קוראים טובים יכתבו מכתב סליחה קצר של שני משפטים לחבר או לבן משפחה, ויקראו את הפסוק שובה ישראל.

🏠 מכתב קצר להורים

הורים יקרים, למדנו על יום כיפור: מה זו תשובה, איך מבקשים סליחה, מנהג הכפרות, ולמה המבוגרים צמים ולא נועלים נעלי עור. ילדים קטנים אוכלים ושותים כרגיל. בבית, אפשר לבקש יחד סליחה זה מזה לפני החג, ולבחור יחד את הנעליים שהילד ינעל ביום כיפור.

💡 הערות למורה

- להדגיש שילדים קטנים אוכלים ושותים ביום כיפור. להורים לילדים צעירים: אין לצום, וגם לא לנסות שעות.
- כפרות: יש בכיתה ילדים ממנהגים שונים, ויש שאינם נוהגים כלל. להציג את המנהג בכבוד, בלי לקבוע מנהג אחד נכון.
- ביקור בבית הכנסת: לא להתקרב לנרות, לשמור על ילדים קטנים בצפיפות. אם מביאים שופר לכיתה, להזהיר ילדים רגישים לרעש.
- לא לבקש מילד לספר בפני כולם על מעשה רע שעשה. לעבוד עם מקרים מומצאים.

📝 בדף העבודה

4 משימות קצרות עם ניקוד מלא ואותיות גדולות, ומחוון בעמוד השני. אפשר לצרף את התפזורת כמשימת המשך.

לדף העבודה ←

🔗 עוד באתר על הנושא

- חגים ומועדים: ראש השנה ויום כיפור (כיתות ג'-ד')

מקורות

- תוכנית הלימודים: הלכה כיתות א-ב (משרד החינוך, מרחב פדגוגי)
- ויקרא טז, ל (מכון ממרא)
- הושע יד, ב (מכון ממרא)

החומר נכתב במקור לאתר. הניקוד נעשה בעזרת מנקד ממוחשב (דיקטה) ונבדק במדגם. נוצר בבינה מלאכותית.

מחוון: יום כיפור

1. 1. מְבִינִים שֶׁעָשׂוּ מַשֶּׁהוּ לֹא טוֹב · 2. מִצְטַעֲרִים · 3. אוֹמְרִים סְלִיחָה · 4. מִתְקַנִּים וְלֹא חוֹזְרִים עַל זֶה
2. נַעַל בַּד
3. ✓ בְּיוֹם כִּיפּוּר מְבַקְּשִׁים סְלִיחָה. · ✗ יְלָדִים קְטַנִּים לֹא אוֹכְלִים כָּל הַיּוֹם. · ✓ בְּכַפָּרוֹת יֵשׁ נוֹהֲגִים לָתֵת כֶּסֶף לִצְדָקָה.
4. ציור אישי. לבדוק שהציור מתאים לנושא, ולעודד לכתוב מילה אחת.